

Original article

Dördüncü Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabında Yer Alan Metinlerin Değerler Açısından İncelenmesi ¹

Examining the Texts in the Fourth Grade Social Studies Textbook in Terms of Values

Göksu Çiçekli Koç ^{a, *}, Gizem Engin ^a & Salih Zeki Genç ^b

^aDepartment of Turkish and Social Science Education, Faculty of Education, Ege University, İzmir, Turkey

^bDepartment of Educational Sciences, Faculty of Education, Çanakkale Onsekiz Mart University, Çanakkale, Turkey

Özet

Bu çalışmada Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulunun kabul ettiği ilkokul 4. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında yer alan metinlerin değerler açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Ders çeşidi ve sınıf seviyesi belirlenirken değer eğitimine uygunluğu dikkate alınmıştır. Araştırmada Tuna Matbaacılık tarafından basılan 4. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabındaki metinler ele alınmıştır. Metinlerde tespit edilen değerler içerik çözümlemesi yoluyla incelenmiştir. Araştırma sonucunda metinlerde temel insani, demokratik ve milli değerler içinde ele alınabilecek farklılıklara saygı, öz güven, sevgi, saygı, hoşgörü, sorumluluk, dostluk, yardımseverlik, dürüstlük, öz denetim, sabır, vatanseverlik, adalet gibi değerler tespit edilmiştir. İlgili değerlere örnek olacak ifadeler belirlenmiş ve bu ifadeler tasnif edilerek değerlendirilmiştir. Ders kitaplarında yer alan değerlerin yaş grubuna uygun olduğu düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Değerler, Sosyal Bilgiler, Ders Kitabı.

Abstract

In this study, it is aimed to examine the texts in the primary school 4th grade Social Studies textbook approved by the Ministry of Education Board of Education in terms of values. While determining the course type and grade level, its suitability for value education was taken into consideration. In the research, the texts in the 4th grade Social Studies textbook published by Tuna Matbaacılık were handled. The values determined in the texts were analyzed through content analysis. As a result of the research, values such as respect, self-confidence, love, respect, tolerance, responsibility, friendship, benevolence, honesty, self-control, patience, patriotism and justice, which can be addressed within the basic human, democratic and national values, were determined. The expressions that will serve as examples of the relevant values were determined and these expressions were classified and evaluated. The values in the textbooks are considered to be appropriate for the age group.

Keywords: Values, Social Studies, Textbook.

Received: 11 December 2020 * **Accepted:** 15 December 2020 * **DOI:** <https://doi.org/10.29329/ijiape.2020.318.4>

¹ Bu çalışma 3-6 Eylül 2020'de düzenlenen 13. Uluslararası Eğitim Araştırmaları Kongresi'nde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

* **Corresponding author:**

Göksu Çiçekli Koç, Department of Turkish and Social Science Education, Faculty of Education, Ege University, İzmir, Turkey.
Email: goksu.cicekli.koc@ege.edu.tr

GİRİŞ

Değer kavramının anlamını ve edinim sürecini bilmek her eğitimci için önem arz etmektedir. Değer kavramı, alan yazında farklı şekillerde tanımlansa da aslında neyin istenilen olduğunun ve neyin kıymetli olduğunun karşılığı olarak ifade edilebileceği düşünülmektedir. İstenileni belirlemek için önce değerlerin bilinmesi ve kavranması gerekmektedir. Birey bir değer hakkında bilgi sahibi olup kavradıktan sonra ona anlam yükler ve en son davranışlarıyla bu değeri yansıtır. Değer öğretimi bu anlamda çok boyutlu ele alınmalıdır (UNESCO Apnieve Source Book, 2002; Akt. Demirhan-İşcan, 2007). Değerler, hem eğitim teorisinin hem de okulların uygulama faaliyetlerinin merkezinde iki şekilde yer alır. İlk olarak aile, akran grubu ve medyanın yanı sıra okulların ve öğretmenlerin çocukların ve dolayısıyla toplumun üzerindeki etkisi azımsanamayacak düzeydedir. İkincisi ise okulların toplumu yansıttığı ve somutlaştırdığı söylenebilir. Değerler varlıklarını bir anlamda, toplumun eğitime kıymet vermesine borçludur ve yine eğitimi kullanarak gelecekteki gelişim modelleri üzerinde etki yaratmada rol oynarlar. Okullar, değer öğretimini yaparken okulun düzenini, öğretim programlarını, disiplin süreçlerini vb. pek çok değişkeni işe koşarlar. Bu etkileşim tek taraflı değildir aynı zamanda değerler de okulların öğretim programlarını, disiplin ve organizasyon süreçlerini etkilemektedir (Halstead, 1996, s.3).

İnsanları diğer canlılardan ayıran en temel özelliklerden biri benimsedikleri değerler doğrultusunda davranış sergilemeleridir. Toplum içinde kabul görmenin, kendimizi bir gruba ait hissetmenin temelinde yine ortak değerlerin yattığını söylemek yanlış olmayacaktır. Eğitimin en temel işlevleri arasında bireyin toplumsallaştırılması vardır. Bu anlamda toplumun geleceği yine o toplumun değerlerini bilen, benimseyen ve davranışlarında yansıtabilen bireylerin yetiştirilmesine bağlıdır.

Değerler eğitimi hem ders programlarımızın, hem öğretim programlarımızın hem de eğitim programlarımızın içinde özel, genel ve uzak hedeflerle bağlantılı şekilde verilir. Eğitimde uzak hedefler varılmak istenen en üst noktadır. Uzak hedeflere ulaşmanın şartlarından biri ise değerler eğitimi doğru vermektir. Aynı zamanda okul içindeki ilişkiler, kurulan iletişim biçimi, benimsenen disiplin yaklaşımı, öğretmenlerin öğrencilere olan yaklaşımı da değerler eğitiminde çok önemlidir. Bu anlamda örtük programın gücü yadsınamaz (Aydın ve Akyol Gürler, 2012).

Öğretim programları, disiplinlerle ilişkili olan hedefler doğrultusunda hazırlanır. Bizim gibi bir merkeze bağlı olan ülkelerde eğitimde standardizasyon öğretim programları aracılığıyla sağlanmaktadır. Bu sebeple programların içerik ögesini yansıtan ders kitaplarının doğru metinler, görseller ve sorulardan oluşturulması gerekmektedir. Ders kitapları öğretim programlarının amaçlarına uygun olmalıdır.

2017 yılında Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından “Değerler Eğitimi” ile ilgili “on kök değer”den söz edilen “Müfredatta Yenileme ve Değişiklik Çalışmalarımız Üzerine” adlı bildiri yayımlanmıştır. Bu bildiri de önceki öğretim programlarından farklı olarak yenilenen öğretim

programlarında ana odağın değerler ve değerler eğitimi olduğu belirtilmiştir. Bu amaçla Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığının hazırladığı öğretim programlarında on tane kök değer belirlenmiştir. Bu değerler “*adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik*” olarak sıralanmıştır (MEB, 2018, s. 4). Bu değerlerin kazandırılması öğretim programlarında öğrenme-öğretme sürecinin asıl amacı olarak ifade edilmektedir.

Sözü edilen bildiride ayrıca değer eğitiminin ayrı bir konu ya da program olarak görülmemesi ve öğretmenler tarafından değerlerin programın bir parçası olarak ele alınarak öğrencilere kazandırılması gerektiği; değerleri uygulamaya geçirebilmeleri için sınıf/okul içinde ve dışında (ailelerle iş birliği yapılarak) öğrencilere fırsatlar tanınması; değerlerin kalıcı olabilmesi için konu anlatımı yerine üst düzey becerilerini kullanabilecekleri çeşitli yöntem ve teknikler aracılığıyla aktarılması vurgulanmıştır (Müfredatta Yenileme ve Değişiklik Çalışmalarımız Üzerine, 2017).

Bu çalışmada eğitim-öğretim sürecinde doğrudan programlarla, bütünleştirilmiş veya örtük program aracılığıyla öğrencilere kazandırılması gereken, milli birlik ve beraberlik, evrensel şartlara uyum gibi çok önemli konularda büyük etkisi olan değerlere dikkat çekmek istenmiştir. Bu amaçla Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulunun kabul ettiği ilkökul dördüncü sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında yer alan metinler değerler açısından incelenmiştir.

YÖNTEM

Araştırmada yazılı bir materyal olan dördüncü sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabındaki metinler içeriğinde yer alan değerlerin tespit edilmesi amacıyla incelenmiştir. Bu sebeple araştırmada doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır (Sönmez ve Alacapınar, 2011; Yıldırım ve Şimşek, 2011).

Evren ve Örneklem

Araştırmanın çalışma evrenini TTKB tarafından onaylanan dördüncü sınıf ders kitabı oluşturmaktadır. Örneklem seçiminde kolay ulaşılabilirlik dikkate alınarak Tuna Matbaacılık tarafından basılan dördüncü sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabındaki metinler incelenmiştir.

Verilerin Analizi

Verilerin analizinde içerik analizi kullanılmıştır. Bu çalışmada yazılı verileri belirli bir amaç doğrultusunda sınıflayıp, özetleyip, ölçümlenmeler yapıldığı ve bu işlemlerden anlamlar çıkarıldığı için analiz yöntemi olarak içerik analizi tercih edilmiştir (Büyüköztürk ve diğerleri, 2010). İçerik analizi sonuçlarını desteklemek adına çalışmanın anlaşılabilirliğini arttıracakları düşünülen örnekler bire bir alıntılarla sunularak çalışma güçlendirilmiştir.

BULGULAR

Tablo 1. İlkokul Dördüncü Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabında Yer Alan Metinlerin Değerler Açısından İncelenmesi

Tema	Değer	Frekans
BİREY VE TOPLUM	Öz güven	2
	Çalışkanlık	1
	Yaratıcılık	1
	Empati	3
	Farklılıklara Saygı	3
	Yardımseverlik	2
	Sorumluluk	2
	Hoşgörü	1
	Sevgi	1
	Azim	1

İlkokul dördüncü sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında Birey ve Toplum temasında yer alan metinlerde öz güven, çalışkanlık, yaratıcılık, empati, farklılıklara saygı, yardımseverlik, sorumluluk, hoşgörü, sevgi ve azim değerleri tespit edilmiştir.

Tablo 2. İlkokul Dördüncü Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabında Yer Alan Metinlerin Değerler Açısından İncelenmesi

Tema	Değer	Frekans
KÜLTÜR VE MİRAS	Aileye Bağlılık	2
	Millî Değerler	1
	Saygı	2
	Empati	1
	Sevgi	1
	Hoşgörü	1
	Kültürel Değerler	1
	Vatanseverlik	2
	Kahramanlık	1
	Azim	1
	Kararlılık	1
	Dürüstlük	1
	Namus	1
	Hürriyet	1
	Cesaret	1
Fedakârlık	1	

İlkokul dördüncü sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında Kültür ve Miras temasında yer alan metinlerde aileye bağlılık, millî değerler, saygı, empati, sevgi, hoşgörü, kültürel değerler, vatanseverlik,

kahramanlık, azim, kararlılık, dürüstlük, namus, hürriyet, cesaret ve fedakârlık değerleri tespit edilmiştir.

Tablo 3. İlkokul Dördüncü Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabında Yer Alan Metinlerin Değerler Açısından İncelenmesi

Tema	Değer	Frekans
İNSANLAR, YERLER VE ÇEVRELER	Bilim	1
	Evlat Sevgisi	1
	Sabır	1
	Doğa Sevgisi	1
	Doğa Bilinci	1
	Sakinlik	1
	Bilinçli Olma	1

İlkokul dördüncü sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında İnsanlar, Yerler ve Çevreler temasında yer alan metinlerde bilim, evlat sevgisi, sabır, doğa sevgisi, doğa bilinci, sakinlik ve bilinçli olma değerleri tespit edilmiştir.

Tablo 4. İlkokul Dördüncü Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabında Yer Alan Metinlerin Değerler Açısından İncelenmesi

Tema	Değer	Frekans
BİLİM, TEKNOLOJİ VE TOPLUM	Azim	2
	Sabır	2
	Yaratıcılık	1
	Bilinçli Olma	1

İlkokul dördüncü sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında Bilim, Teknoloji ve Toplum temasında yer alan metinlerde azim, sabır, yaratıcılık ve bilinçli olma değerleri tespit edilmiştir.

Tablo 5. İlkokul Dördüncü Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabında Yer Alan Metinlerin Değerler Açısından İncelenmesi

Tema	Değer	Frekans
ÜRETİM, DAĞITIM VE TÜKETİM	Yardıms severlik	2
	Tasarruf	4
	Planlılık	1
	Sorumluluk	1
	Bilinçli Olma	3
	Temiz Olma	1
	Sağlıklı Olma	1
	Vatandaşlık	1
	Tutumlu Olma	1

İlkokul dördüncü sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında Üretim, Dağıtım ve Tüketim temasında yer alan metinlerde yardımseverlik, tasarruf, planlılık, sorumluluk, bilinçli olma, temiz olma, sağlıklı olma, vatandaşlık ve tutumlu olma değerleri tespit edilmiştir.

Tablo 6. İlkokul Dördüncü Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabında Yer Alan Metinlerin Değerler Açısından İncelenmesi

Tema	Değer	Frekans
ETKİN VATANDAŞLIK	Farklılıklara Saygı	1
	Bilinçli Olma	1
	Düşünce Özgürlüğü	1
	Sorumluluk	1
	Yaratıcılık	1
	İş Bölümü	1
	Yardımseverlik	1
	Dostluk	1
	Bağımsızlık	1
	Vatan Sevgisi	1
	Vefa	1

İlkokul dördüncü sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında Etkin Vatandaşlık temasında yer alan metinlerde farklılıklara saygı, bilinçli olma, düşünce özgürlüğü, sorumluluk, yaratıcılık, iş bölümü, yardımseverlik, dostluk, bağımsızlık, vatan sevgisi ve vefa değerleri tespit edilmiştir.

Tablo 7. İlkokul Dördüncü Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabında Yer Alan Metinlerin Değerler Açısından İncelenmesi

Tema	Değer	Frekans
KÜRESEL BAĞLANTILAR	Öz Güven	1
	Yardımseverlik	1
	Farklı Kültürlere Duyarlılık	2

İlkokul dördüncü sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında Küresel Bağlantılar temasında yer alan metinlerde öz güven, yardımseverlik ve farklı kültürlere duyarlılık değerleri tespit edilmiştir.

İncelenen Metinlerde Yer Alan Değerlere Örnekler

Bu bölümde incelenen metinlerde tespit edilen değerlere ilişkin bazı örnekler verilmiştir:

“Farkındayım, Farklılıklara Saygılıyım.” metninde herkesin farklı duygu, düşünce ve özelliklere sahip olabileceği ve bunu bir değer olarak görülmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Seçilen metinde yer alan farklılıklara saygı değerine ilişkin ifadeler şöyledir:

“... insan, diğer insanların kendisinden farklı duygu ve düşüncelere sahip olabileceği gerçeğini kabul ederek onlara saygı duymalıdır.” (s. 2).

“Millî Kültür Ögelerimiz” metninde özellikle öğrencilerin Türk kültürünün ne kadar zengin olduğunu fark etmeleri, tarih bilinci kazanmaları, kültürel aidiyet hissetmeleri ve kültürel değeri olan eşya ve eserlere karşı duyarlı olmaları işlenmiştir. Metninde yer alan millî değerlere ilişkin ifadeler şöyledir:

“Kökleri tarihin derinliklerine uzanan Türk milleti zengin bir kültüre sahiptir. ... hepimizin evinde millî kültürümüzü yansıtan eşyalar ve sanat eserleri vardır.”(s. 38).

“Batı Cephesi’nde Savaş” metninde insanların kendileri için kutsal olan şeyler için yaptıkları fedakârlıklar üzerinde durularak insanların bazen özveride bulunmaları gerektiği vurgulanmıştır. Metninde yer alan fedakârlık değerine ilişkin ifadeler şöyledir:

“Sakarya Zaferi’nin kazanılmasında cephedeki Mehmetçik kadar cephe gerisinde mermi taşıyan insanlarımızın da önemli payı vardır. ... “İstiklal Yolu” adı verilen bu güzergâhtaki en büyük fedakârlığı kadınlar üstleniyordu. Onlardan biri de Kastamonulu Şerife Bacı idi.” (s. 56).

“Çevremizde Neler Var?” metninde her istediğimiz şeye hemen ulaşamayacağımız ifade edilmiş ve güzel sonuçlar elde etmek için sabır göstermenin gerekliliği üzerinde durulmuştur. Metinde yer alan sabır değerine ilişkin ifadeler şöyledir:

“Yumurtlamıştı ve şimdi de sabırla yavrularının yumurtadan çıkacağı günü bekliyordu.” (s.71).

“Çevremizde Neler Var?” metninde insanların doğanın tek sahibi olmadıkları vurgulanarak, çevreye karşı farkındalık geliştirmenin ve sevgi duymanın önemi ifade edilmiştir. Metinde yer alan doğa sevgisi değerine ilişkin ifadeler şöyledir:

“Onları tanıdıktan sonra kuşlara ve doğaya olan sevgimin daha da arttığını hissettim.” (s.72).

“Ayağımızı Yorganımıza Göre Uzatalım.” metninde tutumlu olmanın önemi vurgulanmıştır. Metinde yer alan tutumlu olma değerine ilişkin ifadeler şöyledir:

“... tutumlu olmalı, gereksiz yere para harcamamaya dikkat etmeliyiz. Ayrıca paramızın tamamını kullanmayıp ihtiyaçlarımızı karşıladıktan sonra kalan kısmını biriktirmeye çalışmalıyız.” (s. 138).

“Tüketime Evet, İsrafa Hayır” metninde de tasarruflu olmanın önemi üzerinde durulmuştur. Metinde yer alan tasarruf değerine ilişkin ifadeler şöyledir:

“Küçük önlemler alarak evimizdeki su israfını önleyebiliriz. ... Su tasarrufuna yönelik bu davranışları hayatımız boyunca sürecek alışkanlıklar hâline getirmeliyiz.” (s. 145).

“Ülkeleri Tanıyalım.” metninde öz güven sahibi olmanın önemi üzerinde durularak bazı ülkelerde bu amaçla yapılan uygulamalardan örnekler verilmiştir. Metinde yer alan öz güven değerine ilişkin ifadeler şöyledir:

“Fin eğitimindeki en ilgi çekici uygulamalardan biri çocukların ineklere ve köpeklere kitap okumasıdır. ... Böylece çocukların öz güven sahibi bireyler olarak yetiştiklerini savunuyorlar.” (s. 175).

Yukarıda Tuna Matbaacılık tarafından basılan dördüncü sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabındaki metinlerde geçen değerler ilişkin ifade örnekleri sunulmuştur. Ders kitaplarında seçilen metinlerin değer bakımından zengin olmalarının önemli olduğu düşünülmektedir.

Tartışma ve Öneriler

Araştırma sonucunda metinlerde temel insanî, demokratik, evrensel ve millî değerler içinde ele alınabilecek farklılıklara saygı, öz güven, sevgi, saygı, hoşgörü, sorumluluk, dostluk, yardımseverlik, dürüstlük, sabır, vatanseverlik gibi değerler tespit edilmiştir. İlgili değerlere örnek olacak ifadeler belirlenmiş ve bu ifadeler tasnif edilerek değerlendirilmiştir. Ders kitaplarında yer alan değerlerin yaş grubuna uygun olduğu düşünülmektedir. Ayrıca öğretim programlarında ifade edilen on kök değerlerin tamamına incelenen ders kitabında rastlanmıştır.

Değerlerin ders kitapları aracılığıyla aktarılması oldukça önemli bir konudur. Değerler toplumun bir arada kalmasında en etkili öğelerden biridir. Bu sebeple doğru seçilmiş metin ve görsellerle yetişmekte olan neslin değer kazanımına destek verilmesi gerekmektedir. Yaman, Taflan ve Çolak (2009) da yaptıkları araştırmanın sonucunda değer eğitiminde edebi metinlerin ve ders kitaplarında kullanılan görsellerin önemine dikkat çekmiştir.

Alan yazın incelendiğinde bu konuda yapılmış pek çok çalışma olduğu görülmektedir (Balcı ve Yanpar Yelken, 2013; Deniz ve Karagöl, 2018; Fırat ve Mocan, 2014; Gömleksiz ve Çüro, 2011; Susar Kırmızı, 2014; Tonga ve Uslu, 2015; Yaman, Taflan ve Çolak, 2009; Zafer, Merey ve Karatekin, 2013). Sosyal Bilgiler dersinin değer öğretimi açısından çok uygun bir ders olduğu düşünülmektedir. Bu düşüncemize benzer bir sonuca Balcı ve Yanpar Yelken (2013) ulaşmıştır. İlgili araştırmada öğretmenlerin değerler eğitimiyle ilişkili olduğunu düşündükleri ilk dersin Sosyal Bilgiler dersi olduğu ifade edilmiştir. Deniz ve Karagöl (2018) ve Zafer, Merey ve Karatekin (2013) ise inceledikleri ders kitaplarında bazı değerlere çok fazla yer verildiğini, bazılarının ise yeterince yer almadığını ifade etmişlerdir. Benzer olarak Topal'ın (2019) kök değerler ile ilgili çalışmasında; araştırmaya katılan öğretmenler, 2017 yılında uygulamaya konulan on kök değerlerin altısının (adalet, dostluk, saygı, sevgi, vatanseverlik ve yardımseverlik) derslerde öğrencilere büyük oranda; dürüstlük, sabır ve sorumluluk değerlerinin kısmen verildiğini; öz denetim değerinin ise öğrencilere aktarılmasında eksiklikler olduğunu belirtmişlerdir. Fırat ve Mocan (2014) ise ders kitaplarında daha çok ahlaki ve evrensel değerlere rastlandığını belirterek sadece bir millî değer tespit edildiğini belirtmişlerdir. Tay, Durmaz ve Şanal'ın (2013) çalışmasında 4, 5, 6 ve 7. sınıf öğrencileri Sosyal Bilgiler dersinde değerlerin değer telkini yoluyla (ne olduğu, amacı ve faydalarını açıklama; sevdirmeye ve benimsetme; bilgilendirme ve bilinçlendirme ve ödevlerle) aktarılması gerektiğini belirtmişlerdir. Buna karşın Ersoy ve Şahin (2012)

değerler eğitimi bakımından inceledikleri 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarındaki etkinliklerde telkin ve değer analizi olmak üzere iki farklı yaklaşıma yer verildiğini, değer açıklama, gözlem/model alma yoluyla öğrenme ve ahlaki muhakeme yaklaşımına yer verilmediğini tespit etmişlerdir. Balcı ve Yanpar Yelken'in (2013) çalışmasında ise öğretmenler değer öğretiminde örnek olay incelemesinin en etkili, geleneksel telkinin ise en az etkili yöntem olduğunu; değer eğitiminde ailenin sosyo-kültürel özelliklerinin en önemli sorun kaynağını oluşturduğunu belirtmişlerdir. Bu çalışmalardan yola çıkılarak değer öğretiminde farklı yaklaşımların bir arada kullanılmasının etkili olacağı düşünülmektedir. Berkant, Efendioğlu ve Sürmeli'nin (2014) araştırmasına göre öğretmenler değerlere yer veren derslerin içeriğinin yetersiz olduğu ve değerlerin teorik olarak verilip uygulamaya dönüştürülmediği; eğitim sisteminin ezbere ve sınava yönelik olduğu; ailelerin/okulların sosyo-ekonomik koşullarının yetersiz olduğu; ailelerin bilinçsiz ve eğitimsiz olduğu; okul ile aile arasında uyum sağlanmadığı; medya, televizyon ve çevrenin değerler üzerinde olumsuz etkisinin olduğu; öğrencilerin sorumluluk duygusuna sahip olmadıkları ve değerleri içselleştiremedikleri için öğrencilerin değer kazanımında güçlük yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Gömleksiz ve Cüro (2011) değerler eğitiminde resmî programlar kadar örtük programlar üzerinde durulması gerektiğini ve aileyle iş birliği içerisinde olmanın önemini vurgulamışlardır. Tonga ve Uslu'nun (2015) çalışmasında ise bazı değerlerle öğretim programının kazanımları arasında zayıf ve dolaylı ilişki olduğu ifade edilmiştir.

Değerler eğitimi verilirken resmi ve örtük programların birlikte işe koşulması gerektiği düşünülmektedir. Değer eğitimi okulda, sokakta, evde kısacası bireyin bulunduğu her yerde devam ettiği için tüm paydaşların bu konuda bilgilendirilmesi ve iş birliğine davet edilmesi gerekmektedir. Bu çalışmada doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Bundan sonraki çalışmalarda değerlere yönelik öğretim programları hazırlanarak etkililiği sınanabilir. Öğretmen, uzman ve veli görüşleri alınabilir.

KAYNAKLAR

- Aydın, M. Z. ve Akyol Gürler, Ş. (2012). *Okulda değerler eğitimi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Balcı, F. A., ve Yanpar Yelken, T. (2013). İlköğretim Sosyal Bilgiler Programında yer alan değerler ve değer eğitimi uygulamaları konusunda öğretmen görüşleri. *Journal of Kirsehir Education Faculty*, 14 (1).
- Berkant H. G., Efendioğlu A. ve Sürmeli Z. (2014.) Değerler eğitimine yönelik öğretmen görüşlerinin incelenmesi. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 9/5 Spring 2014, 427-440.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E. (2010). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Demirhan, İşcan, C. (2007). *İlköğretim düzeyinde değerler eğitimi programının etkililiği* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Deniz, K. ve Karagöl, E. (2018). Değerler eğitimi açısından ortaokul Türkçe ders kitapları, *Karaelmas Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6 (2), 244-255.

- Ersoy, F. ve Şahin, T. (2012). Sosyal Bilgiler ders kitaplarının değerler eğitimi, yaklaşımları açısından incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri, Educational Sciences: Theory & Practice – 12* (2), [Ek Özel Sayı/Supplementary Special Issue], Bahar/Spring, 1535-1558.
- Fırat, H., ve Mocan, A. (2014). Türkçe ders kitaplarındaki hikâyelerde yer alan değerler. *Turkish Journal of Social Research / Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 18 (3).
- Gömlüksiz, M. N., ve Cüro, E. (2011). Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında yer alan değerlere ilişkin öğrenci tutumlarının değerlendirilmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 8 (1), 95-134.
- Halstead, J. M. (1996). *Values in Education and Education in Values*. Halstead, J.M. & Taylor, M.J. (Ed). Values and Values Education in Schools (p. 3-15) içinde. London: Falmer Press.
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). (2018). Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (İlk ve Orta Okul 4-5-6-7. Sınıflar). Erişim adresi: <https://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/201812103847686-SOSYAL%20B%C4%B0LG%C4%B0LER%20C3%96%C4%9ERET%C4%B0M%20PROGRA MI%20.pdf>
- Müfredatta yenileme ve değişiklik çalışmalarımız üzerine. (2017). Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
- Sönmez, V. ve Alacapınar, F. G. (2011). *Örneklendirilmiş bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Susar Kırmızı, F. (2014). 4. sınıf Türkçe ders kitabı metinlerinde yer alan değerler. *Journal of Values Education*, 12 (27).
- Tay, B., Durmaz, F. Z. Ve Şanal M. (2013). Sosyal Bilgiler dersi kapsamında öğrencilerin değer ve değerler eğitimine ilişkin görüşleri. *GEFAD / GUJGEF* 33 (1): 67-93.
- Tonga, D. ve S. Uslu. (2015). Sosyal Bilgiler dersinde kazanım-değer ilişkisi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16 (1), 91-110.
- Topal, Y. (2019). Değerler eğitimi on kök değer. *Mavi Atlas*, 7 (1), 245-25.
- Tüysüz, S. (2019). *İlkokul Sosyal Bilgiler 4 Ders Kitabı*. Ankara: Tuna Matbaacılık.
- Yaman, H., Taflan, S. ve Çolak, S. (2009). İlköğretim ikinci kademe Türkçe ders kitaplarında yer alan değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 7 (18), 107-120.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Zafer, K. U. Ş., Merey, Z. ve Karatekin, K. (2013). İlköğretim 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarında yer alan değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 11 (25), 183-214.